

Licenční základy frančízové smlouvy

Ivo Telec*

I. VŠEOBECNĚ

Ve svém příspěvku vycházím z předpokladu, že základem neboli příznačným obsahovým prvkem frančízové¹ smlouvy je licenční ujednání, které se týká využívání cizího duševního vlastnictví. Bez něho, ať je jeho ideálním předmětem cokoli, třeba „jen“ kuchyňské a prodejní *know how*, by sama frančíza nemohla plnit svůj hospodářský účel a byla by bez podstatného hospodářského i právního významu. Důraz na licenční podstatu frančízové smlouvy – ovšem ozvláštěně též ujednáním příznačným pro smlouvu o dílo či o obchodním zastoupení nebo o nájmu – představuje

hospodářský význam duševního vlastnictví; a to nikoli jen průmyslového vlastnictví, o které se tu ale zpravidla jedná nejvíce. Máme-li posoudit právní povahu frančízové smlouvy, nezbyvá než abychom se zaobírali i těmito jejími obsahovými základy a hospodářskými významy. Někdy nám tyto otázky unikají z pozornosti, zejména, soustředíme-li se pouze na frančízové otázky soutěžněprávní. I ty samozřejmě hrají výraznou hospodářskou roli a jsou hodné všestranného právního posouzení. V tomto textu se jimi ale nezabývám.

Světové hospodářství věnuje frančízovým obchodům, dějinně příznačným pro hospodářství severoamerické, výraznou pozornost. Ta se promítá i do činnosti

* Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc., Katedra občanského, obchodního a pracovního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a katedra občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; advokát; e-mail: Ivo.Telec@upol.cz nebo Ivo.Telec@law.muni.cz.

¹ Počestělý výraz *frančíza*, známý v jiném významu (a tvaru „franšíza“) i pojistnému oboru, přejímám z dříve platné *vyhl. č. 5/2000 Sb., o povolení obecné výjimky ze zákazu dohod narušujících soutěž podle § 3 odst. 1 a § 4 odst. 1 zákona č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění zákona č. 286/1993 Sb., pro určité druhy dohod o frančíze*, která jej zavedla do českého legislativně právního jazyka, jehož se přidržuji.

dvou mezinárodních, přesněji mezistátních, organizací. Tak roku 1994 vydala *Světová organizace duševního vlastnictví* (WIPO), sídlem v Ženevě, jeden z aktů tzv. *soft law*, označovaných jako právní návod (*guide*). Týkal se právě franciezy.² Posléze, roku 1998, vydala další mezinárodní organizace, *Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva* (UNIDROIT), sídlem v Říme, též právní návod vztahující se k francieze.³ Následně pak z dílny UNIDROIT vznikl návrh Model Franchising Disclosure Law.⁴ Svým dílem přispěla i *Mezinárodní obchodní komora* (ICC), sídlem v Paříži, která roku 2000 vydala vzor mezinárodní francouzové smlouvy.⁵

V české právní literatuře věnované francieze můžeme odkázat alespoň na níže uvedená díla, jejichž výčet není vyčerpávající.⁶

II. O STÁTNÍM PŘÍKAZU SMLUVNÍCH TYPŮ⁷

V naší patrnosti můžeme vést následující doktrinárně právní teze, které se týkají *soukromého smluvního práva*, ač je nepostihují v jeho úplnosti. Teze vycházejí z doktríny státní zdrženlivosti zásahů do smluvní svobody svobodných lidí, vyjma ochrany potencionálně hospodářsky slabší strany, dobré víry, dobrých mravů nebo veřejného pořádku; ten je ovšem chápán zužujícím soukromoprávním způsobem, neboť veřejný pořádek je zde používán jako pojem soukromého práva, nikoli práva veřejného, kde má širší obsah i účel. Veřejný pořádek, který se v našem případě projevuje donucujícími zápisnými povinnostmi ve vztahu k veřejným rejstříkům průmyslového vlastnictví, vedeným Úřadem průmyslového vlastnictví, je nutno chápat tak, aby byla odstraněna potencionální hrozba veřejné poruchy, která by byla způsobila postihnout kohokoli. Nedílně pak veřejný pořádek souvisí i s dobrou vírou, resp. s důvěrou ve správnost úředního zápisu.

Tezovitě můžeme říci, že:

- a) každá legální úprava jakékoli typové smlouvy je pouze státní pomůckou čili účelovým nástro-

jem, jak prostřednictvím formalizovaného předpisu lidem usnadnit, zpřehlednit a zjednodušit právní jednání, a tím předcházet možným mezilidským nedorozuměním, neřku-li zlovolným zneužitím postavení, stejně jako sporům, svárům a třenicím,

- b) každá legální typová smluvní úprava vychází z toho, co má být v dané oblasti svobodného lidského chování dosaženo vzhledem k *obecnému právnímu dobru*, na němž je hodnotově založen právní stát. Jinak řečeno, každá státní úprava musí sledovat *smysluplný cíl lidského života*, resp. to, co je z hlediska dosažení tohoto cíle přiměřeně žádoucí (člověku prospěšné),
- c) pro smlouvy soukromoprávní platí *obecná soukromoprávní zásada svobody vůle smluvních stran*, která je zároveň jedním z *právních principů* vůbec; právně je tato zásada *ohraňována dobrými mravy a dobrou vírou*. Významně je pak spojena zejména s *principem osobní odpovědnosti*. Zásada svobody vůle se v právním řádu projevuje, kromě jiného, převážnou *dispozitivností právních norem soukromého smluvního práva*.

Donucující (kogentní) právní normy nemají v soukromém smluvním právu zásadně místo. Výjimkou jsou kupříkladu státní příkazy písemné formy určitých soukromoprávních projevů vůle, jako je tomu například u příkazu písemné formy výhradní licenční smlouvy podle autorského zákona, která má absolutní právní účinky (vůči každému). Účel tohoto státního příkazu spočívá v *ochraně dobré víry třetího*. Jako k *výjimce, která netvoří pravidlo*, je třeba k němu přistupovat. Státní příkaz povinné písemné formy platí i pro licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví podle obchodního zákoníku. V tomto případě je odůvodněn zápisem takové smlouvy do příslušného veřejného rejstříku, vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví, na nějž je vázána účinnost licenční smlouvy vůči třetím osobám.

Diskusní otázkou ovšem je, k čemu je nutno zapiso-

² WIPO: Franchising Guide. Geneva: World Intellectual Property Organization 1994.

³ UNIDROIT: Guide to International Master Franchise Arrangement. Rome: Int. Institute for the Unification of Private Law 1998.

⁴ Vydáno jako Study LXVIII – Doc. 30; viz International Journal of Franchising and Distribution Law, 3, 2001, No. 1, s. 5–41. Autor děkuje UNIDROIT za obeznámení se s těmito otázkami během stipendijního pobytu v roce 2002.

⁵ ICC: The ICC Model International Franchising Contract. Paris: ICC Publ. 2000.

⁶ LUKAJOVÁ, D. – LOEBL, Z.: Franchising – úspěch bez čekání. Praha: Grada 1994. ŘEZNIČKOVÁ, M.: Franchising. Podnikání pod cizím jménem. Praha: Verlag C. H. Beck 1999. Z literatury časopisecké alespoň viz BEJČEK, J. – BRZOBHATÁ, M.: Franchising. Právní praxe v podnikání, 1993, č. 7/8. Franchisingová smlouva. Právní praxe v podnikání, 1993, č. 10. KUDRNA, K.: Vztah franchisora a franchisanta. Obchodní právo, 2001, č. 4, s. 39–40. Opoznámkovaný vzor „dohody o francieze“ z pera Řezníčkové, viz ZOUFALÝ, V. – MUNKOVÁ, J. et al.: Velká kniha smluvních vzorů. 4., přepr. vyd. Praha: Verlag C. H. Beck 2003, s. 291–317.

⁷ V současné české legislativně politické souvislosti, týkající se přípravy nového občanského zákoníku, může být podnětné též dílo FLORIANI, B. – GAUTHIER, A.–M.: Franchising nad the Civil Code of Quebec. <http://www.lapros.qc.ca/frana/civilcode.html> dne 15. 10. 1999.

⁸ V části následujícího textu dílem přebírám svůj text z Přehledu práva duševního vlastnictví (1). Lidskoprávní základy. Licenční smlouva. Brno: Jan Šabata 2002, passim. Nicméně jej reviduji a upravuji pro toto nové a speciálnější zaměřené vydání včetně rozvedení některých myšlenek.

vat do takového rejstříku a v důsledku toho podrobovat výjimečně obligatorní písemné formě i nevýhradní licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví, které postrádají právní důsledky pro třetí osoby. Tento právní stav se mi jeví jako nepříliš domyšlený a zásadě privátní autonomie odporující, aniž by k tomu byl shledán dostatečně ospravedlňující důvod. Otázka důkazní jistoty je samozřejmě věcí jinou. Stejně jako je jinou věcí i samo posouzení úrovně smluvního bezpečí, neboť to je v soukromém právu věcí soukromého zájmu svobodných stran. Nelze totiž tvrdit, že poskytovatel nebo nabyvatel průmyslověprávní licence by snad zpravidla míval oproti druhé straně hospodářsky silnější nebo slabší postavení tak, aby mu stát byl nucen přiznávat smluvní bezpečí prostřednictvím příkazu písemné formy. U průmyslověprávních licencí za často bývají hospodářské síly jednotlivých smluvníků v zásadě vyrovnané, zvláště jedná-li se o dva podnikatele.

V případě *smlouvy francouzové*, která patří mezi *smlouvy netypové*, je sice dodržena zásada neformálnosti, avšak díky tomu, že její podstatnou obsahovou náležitostí jsou licenční ujednání průmyslověprávní povahy, podrobuje se tato smlouva příkazu písemné formy; a to alespoň ve své licenčněprávní části. Z hlediska hospodářsky silnější nebo slabší strany již z povahy francízy vyplývá, že nabyvatel francízy zpravidla bývá onou slabší stranou, alespoň ve vztahu k francíze samé, jinak by asi ani neměl o ni zájem.

To, co je výše stručně uvedeno, není pouhým názorem právně teoretickým, kterých může být mnoho. Tyto teze jsou *pozitivněprávně vyjádřeny* v platném českém právním řádu.

Zejména v čl. 2 odst. 3 Listiny a v čl. 2 odst. 4 Ústavy, podle nichž každý, a to i každý státní občan České republiky, může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Jedná se o výslovně ústavněprávně zformalizované zakotvení jednoho z *právních principů*, bez nichž není právního státu. (Srv. též čl. 1 Listiny.)

III. KRITIKA VÍCETYPOVÉ ÚPRAVY LICENČNÍ SMLOUVY V ČESKÉM PRÁVU

Vedle typové úpravy v autorském zákonu český stát stanoví též *typovou úpravu licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví* (§ 508 a násl. obč. zák.), která již byla zmíněna, a dále též *některá zvláštní ustanovení o licenčních smlouvách* v jednotlivých průmyslověprávních zákonech.

Kriticky poznamenejme, že dosavadní *trojí rozdílnost licenčního smluvního práva* nijak nepřispívá k přehlednosti a srozumitelnosti právního řádu právního státu. Proto byl přijat legislativně politický záměr sjednocení licenční smlouvy v připravovaném no-

vém českém občanském zákoníku, které má zohlednit jak různá práva vyplývající z autorského zákona, tak různá práva průmyslového vlastnictví. Přitom má dbát zvláštní právní povahy těchto práv.

Z hlediska přípravy nového českého občanského zákoníku bude nutno vyjasnit, zda smlouva francízy má být vůbec jako smluvní typ zavedena, anebo zda má být pojata jen jako zvláštní případ (podtyp) smlouvy licenční, popř. zda nemá být státem typizována vůbec, tak, jako je tomu v českém právu dosud.

IV. DRUHY SMLUV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ

V důsledku právozně osvědčené *potenciální ušupřítomnosti* (ubikvity) *nehmotných statků* a v důsledku toho, že nehmotné statky se užíváním nespotebovávají, hrají *licenční smlouvy* prvořadou roli při obchodování s nehmotnými statky. Nedochozí přitom ke zcizení licencovaného předmětu. Takový ideální předmět může být licencován *opakovaně v tomtéž čase a na tomtéž místě pro více osob*.

Právě v tom spočívá *celosvětová hospodářská výhoda* licenčních obchodů s duševním vlastnictvím, která nám vyvstává na povrch zejména ve srovnání s obchody s hmotným vlastnictvím. Třeba ve srovnání s obchody s realitami čili s nemovitostmi nabízenými k prodeji. Tato výhoda vyplývá již ze samé *povahy* nehmotných (ideálních) statků. Proto je světovým společenstvím věnována zvláštní a mezinárodně politicky důrazná pozornost *obchodním aspektům duševního vlastnictví*. Tato pozornost nabývá právní formu univerzálních mezinárodních smluv a projevuje se rovněž v jejich provádění a v institucionálním zabezpečení jejich uplatňování.

In concreto se jedná o mnohostrannou *mezinárodní smlouvu, Dohodu o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví*, která tvoří přílohu 1C *Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO)* z roku 1994; (sděl. č. 191/1995 Sb.). Zmíněná dohoda je odborně známa pod anglickou zkratkou TRIPS.

Celou licenční otázku si můžeme jednoduše právně vybavit a myšlenkově zpřístupnit následovně:

Zatímco v případě úmyslného pronájmu jedné a téže prodejny vícero nájemcům na stejnou dobu by se jednalo o podvod, v případě úmyslného poskytnutí shodných nevýhradních licencí k témuž ideálnímu předmětu vícero osobám jde o běžný výkon práva z duševního vlastnictví.

Hospodářskou výhodu, o kterou jde, si můžeme představit kupříkladu na srovnání licenčních obchodů s počítačovými programy, třeba s operačními systémy počítačů a se vším, co k nim náleží coby k programovému vybavení (*software*), na jedné straně, a obchodů s počítači (*hardware*), na druhé straně. Zatímco v prvním případě jde o nakládání s nehmotným (duševním)

vlastnictvím, v druhém případě se jedná o nakládání s hmotným vlastnictvím se všemi povahovými omezeními, která z toho plynou.

Obojí právní nakládání, jak s hmotným, tak s nehmotným statkem, je právně umožněno tím, že *vlastnictví je dvojího právního druhu*:

- a) *hmotné vlastnictví*, například vlastnictví movitostí nebo nemovitostí čili vlastnictví kupříkladu videokazety nebo zahrady léčivých rostlin
- b) *nehmotné vlastnictví* neboli duševní vlastnictví, například vlastnictví obchodní firmy, frančizované ochranné známky, obchodního tajemství nebo elektronické databáze účastníků obchodního řetězce aj.

Připomeňme si, kromě římskoprávních základů, například rakouský ABGB z roku 1811 (*körperliche Sache und unkörperliche Sache*) a připravovaný nový český civilní kodex. Bez významu samozřejmě není ani metaprávní, resp. filozofické či přesněji metafyzické vlastnictví, se kterým úzce souvisí i pojmání věci v právním smyslu.

Zastavme se u otázek dispozičních. Jiným způsobem, jak právně nakládat s duševním vlastnictvím vedle jeho licencování, je *převod ideálního předmětu*, jestliže to jeho povaha připouští a nestanoví-li zákon jinak. *Převodní smlouvy*, jejichž předmětem je *zcizení* duševního vlastnictví, bývají v obchodní praxi méně časté. Zastíňují je totiž hospodářské výhody smluv licenčních. U frančizových obchodů se s nimi již z podstaty těchto obchodů nesetkáváme.

S převody duševního vlastnictví se ovšem setkáváme například při *převodech podniků* (§ 5 obch. zák.). Jedná se o převody těch podniků nebo jejich částí, mezi jejichž nehmotné složky patří práva z duševního vlastnictví náležející k podnikům. Ani o to nejde u frančizových obchodů.

Vedle zmíněných smluv licenčních a převodních se v našem případě setkáváme i s dalšími smlouvami. Jedná se zejména o *smlouvy zástavní*. Z povahy věci je lze uzavírat pouze tam, kde lze uzavírat smlouvy převodní, čili tam, kde jde o *ideální statek zcizitelný*. Podobně to platí i o *smlouvách leasingových*. Zatímco se smlouvami zástavními se u licenčních obchodů nesetkáváme, trochu odlišná hospodářská a právní situace může být u smluv leasingových; např. u leasingu celého frančizového podniku.

V. PRÁVNĚ POJMOVÉ VYMEZENÍ LICENCE DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

Základ *právně pojmového vymezení* licenční smlouvy spočívá v tom, že při tomto právním jednání *nedo-*

chází k převodu licencovaného předmětu. Tento ideální předmět se nezcižuje a zůstává v majetku poskytovatele licence. To se v plném rozsahu týká i frančizových obchodů.

Poskytnutí licence má *právní povahu pouze zřizovacího* (konstitutivního) *soukromoprávního jednání*. Poskytovatel – například i poskytovatel frančizy – jím mocí svého výlučného (absolutního) zákonného práva, které je právem mateřským, a v jeho rozsahu, zřizuje druhé osobě (nabyvateli) – například i nabyvateli frančizy – určité *dispoziční majetkové oprávnění* (odvozené právo) k licencovanému ideálnímu předmětu. Tím poskytovatel licence sám *sebe omezuje* ve výkonu svého zákonného práva k užití díla či jiného předmětu. Toto omezení má význam zejména u výhradních licencí. O ně se ale v případě frančizy zpravidla nejedná, kromě možné výhradnosti pro určité spíše jen úzce vymezené území; např. pro jednu obec. Nikoli například pro celý stát nebo dokonce více států, jak jsme na to zvyklí z běžných průmyslověprávních výhradních licencí.

Rozsah odvozeného práva (oprávnění), které nabyvatel získá, je *odůvodněn hospodářským*, popř. jiným *účelem*, pro který bylo získáno.

Jinak právně nahlíženo, *vlastníkově zápočetní právo*, které vyplývá z jeho výlučného absolutního nehmotného práva, které má vůči každému (*erga omnes*), je vlastním *dobrovolně stavěno* (sistováno) ve prospěch nabyvatele licence.

Zánikem licence, například uplynutím doby 10 let, na niž byla časově omezena licence obsažená v obchodní frančize, se poskytovatelovo *dočasně omezené* právo konsoliduje do původní právní podoby, jakou mělo před poskytnutím licence; tzn. bez poskytovatelovy povinnosti strpět výkon svého práva jinou osobou (licencionářem).⁸

VI. EXKURZ: PRÁVNĚ POJMOVÉ VYMEZENÍ PŘEVODU DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

To, co je výše uvedeno, se týká právně pojmového vymezení licenční smlouvy, resp. licence. Samozřejmě to nevylučuje, aby určitý ideální majetek – například ochranná známka či nezapsané označení – byl úplatně, nebo bezúplatně *převeden na jiného* (zcizen), což znamená *zánik převodcova vlastnictví* takového označení.

Touto dispoziční možností, tedy oprávněním prodat, která vyplývá z *povahy* daného nehmotného majetku, je vybavena *naprostá většina předmětů duševního vlastnictví*. Výjimku tvoří ty z nich, které jsou

⁸ Viz k tomu zásadní licenčněprávní studii v české právní literatuře KNAP, K. – OPLTOVÁ, M.: Licenční smlouva. Acta universitatis carolinae – Iuridica, 1972, No. 1/2. Od obou spoluautorů taktéž viz Průmyslově právní ochrana výsledků tvůrčí činnosti a jejich využití v socialistickém hospodářství. Praha: Čs. obch. a průmysl. komora 1973. Dále viz KNAP, K. – KUNZ, O. – OPLTOVÁ, M.: Průmyslová práva v mezinárodních vztazích. Praha: Academia 1988.

nehmotnými statky osobnostními. Oprávnění prodat stojí zcela stranou licenčních obchodů.

VII. POZNÁMKA K VYLOUČENÍ NAKLÁDÁNÍ SE ZAPSANÝMI OZNAČENÍMI PŮVODU A ZEMĚPISNÝMI OZNAČENÍMI

Zapsaná označení původu a zapsaná zeměpisná označení (zák. č. 452/2001 Sb.) mají v právech duševního vlastnictví zcela *zvláštní a ojedinělé právní postavení*. To se pak týká i francouzských obchodů.

Jedná se o úředně kvalifikované *veřejné statky* nehmotné povahy s *časově neomezenou ochranou*, které jsou ve správě českého státu s působností Úřadu průmyslového vlastnictví, resp. ve správě cizího státu podle mezinárodní smlouvy nebo cizozemského práva nebo ve správě *Evropských společenství* s působností *Evropské komise*, pokud jde o zeměpisná označení nebo označení původu zemědělských výrobků nebo potravin podle komunitárního práva [nař. rady (EHS) č. 2081/92].

S těmito veřejnými statky nelze *soukromoprávně nakládat*. Uživací a požívací právo má k nim *každý*, kdo splní legální předpoklady k tomu stanovené. Tímto „každým“ pak může být i nabyvatel francízy. Právním důvodem (titulem) uživatelského a požívacího práva je *bezpłatná zákonná licence* (§ 8 odst. 2 zák. č. 452/2001 Sb.). *Aktivní věcnou legitimaci* k ochranné práva má kdokoli (§ 24 odst. 1), nebo oprávněný uživatel (§ 24 odst. 2 až 4), popř. poškozený (§ 24 odst. 3). Zmiňovaná ochrana souvisí s *ochranou spotřebitele před klamáním o původu zboží*. Jedná se o jeden z poměrně častých styčných bodů mezi právem duševního vlastnictví a právem spotřebitelským.

O užívání označení původu nebo zeměpisného označení proto nerozhoduje francouzská smlouva, resp. její zpravidla úplatná licenční část, nýbrž *bezpłatná licence zákonná*. Z praktických důvodů může být vhodné, aby francouzská smlouva v tomto směru obsahovala prohlášení stran, že jsou si vědomy této zákonné licence, pokud věcně přichází v úvahu, resp. i závazek nabyvatele francízy využívat po dohodnutou dobu této zákonné licence v souladu s účelem francízy.

VIII. VZTAH LICENCE A FRANČÍZY K PACHTU A NADĚJI

Svým účelem má licenční i francouzská smlouva *blízko k tradičním smlouvám pachtovním*. Její hospodářský účel sleduje, aby nabyvatel licence nebo francízy *bral požitky* (hospodářské výnosy), které využívání licence či francízy přináší. Proto můžeme říci, že licence a francíza, stejně jako pacht, *slouží hospodářství* v širším slova smyslu.

Je-li nabyvatelův hospodářský prospěch z licence

či francízy možný, nicméně je *nejistý s nadějí na něj*, což je otázka nejen právní, ale i hospodářská, jedná se o smlouvu, která patří do *právního okruhu smluv odvážných*. Do tohoto smluvního okruhu patří například i koupě úrody příštího roku.

Vzhledem k ideálním předmětům, jimiž jsou nehmotné statky, a vzhledem k historickému vývoji předmětů občanského práva a dalším skutečnostem oddělila se u nás licenční smlouva po stránce legislativně technické od typové smlouvy pachtovní, resp. nájemní či výpůjční jako *relativně samostatný smluvní typ*. K již zmíněné smlouvě pachtovní má však nejbližší. Otázkou dalšího vývoje je, zda se podobně oddělí od licenční smlouvy smlouva francouzská.

IX. VZTAH LICENCE K FRANČÍZE A JINÝM SMLOUVÁM

Základem francízy je, jak již bylo několikrát řečeno, smluvní licence. Je to právě smluvní licence, a to zejména průmyslověprávní licence, která se odvíjí v celé francouzské síti neboli řetězci a tvoří jeho *právní páteř*.

Proto můžeme říci, že *smlouva francouzská* je zvláštním podtypem smlouvy licenční. Obsahuje též určité prvky smlouvy o dílo či o obchodním zastoupení.

Právní pojem francíza znamená – vedle svého odlišného významu v pojišťovnictví – *zvláštní druh smluvní licence k předmětům duševního vlastnictví*. Jeho zvláštnost spočívá zejména v tom, že předmětem francouzského nakládání je *hospodářsky a právně ucelený soubor nehmotných práv*, popř. některá část z uceleného souboru. Toto nakládání je pojmově spojeno s některými dalšími hospodářskými činnostmi; zejména se školením, metodickým poradenstvím a technickou pomocí.

Právní podstata francízy, zjednodušeně řečeno, tedy spočívá v licenčním využívání:

- a) celého souboru práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví poskytovatele francízy při nabyvatelově prodeji zboží nebo poskytování služeb za účelem odbytu určitých druhů zboží nebo služeb; například může jít o francízu distribuční, která se týká prodeje zboží nebo poskytování kupříkladu stravovacích nebo čistících služeb, o francízu průmyslovou, která se týká výroby zboží, nebo o francízu velkoobchodní.
- b) pouze některých práv z tohoto ideálního souboru tímto způsobem a k tomuto účelu.

Všeobecně známá *hospodářská výhoda* francouzských obchodů spočívá v tom, že nabyvatel francízy nevybudovává svůj podnik, jak se říká, na „zelené louce“, ale smluvně využívá již hotové a na trhu zavedené duševní vlastnictví; například poskytovatelovo *know-how*, ochrannou známku nebo jiné označení, třeba označení

obchodní provozovny, jakož i jednotný celkový vnější vzhled obchodních prostor nebo dopravních prostředků, jednotný stejnořadý prodačů (*trade dress*) aj. Někdy dokonce ani nemusí poskytovateli platit vstupní cenu za zavedení frančizy. O to více pak ale zpravidla platí na ročních platbách výnosově odvozovaných obvykle od maloobchodního obratu, dosaženého pomocí frančizy.

Pravidelnou, ne-li dokonce podstatnou náležitostí frančizové smlouvy je také poskytování *odborného školení včetně metodického vedení*, promítnuté i do obvyklé příručky, a *technické pomoci* ze strany poskytovatele frančizy.

Licenční smlouva se v praxi někdy uplatňuje jako *smlouva smíšená*, která obsahuje též prvky *smlouvy o dílo*, popř. jiné. Platí-li to o „běžné“ licenční smlouvě, o to více to platí o smlouvě frančizové. Například tehdy, jestliže obsahem smlouvy je též technická pomoc poskytovatele, která překračuje pouhou součinnost, jež je nezbytná k dosažení účelu licence.

Smlouvy o sdružení, zejména ve výzkumu a vývoji, obvykle obsahují ujednání o přístupových právech (*access rights*), která získávají jednotliví účastníci sdružení k využívání ideálních výsledků výzkumu a vývoje. Podobné otázky se ale již obvykle netýkají franšizových obchodů. Zde je proto uvádím jen pro celkové dokreslení.

Uvedené výsledky mají právní povahu průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví včetně *know-how* a vznikají díky společné hospodářské činnosti sdružených osob. V takovém případě smlouva o sdružení obsahuje prvky smlouvy licenční, čímž se stává *smlouvou smíšenou*. Využívání společně dosažených výsledků výzkumu a vývoje může být společné nebo jednotlivé.

K odlišení frančizových obchodů od některých licenčních vztahů si uvedme malý exkurs.

Zvláštním případem *společností případných* neboli konsorcií (§ 829 a násl. obč. zák.) čili civilních společností, které *nejdou právníckými osobami*, jsou *patentová sdružení (patent pools)* a jim podobná *sdružení know-how*. Obojí mnohdy hrají významnou hospodářskou roli při nakládání s právy průmyslového vlastnictví. V jejich jádru stojí hospodářský a *průmyslověprávní monopol*. S těmito *vzájemně prospěšnými* konsorciemi se v obchodní praxi setkáváme zejména při využívání licencovaných technologií. Patentová sdružení a sdružení *know-how* bývají uzavírána mezi majiteli patentů nebo mezi majiteli nepatentovaných *know-how* či mezi licenčními uživateli těchto předmětů, popř. v kombinacích různých účastníků, kteří sledují společný hospodářský cíl. I v těchto případech může jít o *smíšenou smlouvu*, která obsahuje prvky smlouvy o sdružení a prvky smlouvy licenční. Při uzavírání patentového

sdružení nebo sdružení *know-how* a při vyvíjení společné hospodářské činnosti v těchto sdruženích je nutno se *vystříhat zakázaného soutěžního jednání*. V opačném případě by mohlo být ohroženo *obecné soutěžní dobro*. Nemluvě o nekalé soutěži a souběžně s ní, může jít o takové deliktní jednání, které naplní *zvláštní skutkovou podstatu zákazu omezujících dohod o poskytnutí nebo o převodu práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví* (§ 4 odst. 1 zák. o ochraně hospodářské soutěže), nebo které naplní *generální klauzuli zákazu dohod narušujících hospodářskou soutěž* podle § 3 odst. 1 cit. zák.

V těchto případech, podobně jako v řadě případů jiných, nejde státu o nic jiného než o *projevení soukromoprávní zásady dobrých mravů* v oblasti hospodářské soutěže a o její formalizované vyjádření ve *skutkových podstatách soutěžněprávních deliktů*. Stát přitom přihlíží ke spravedlivému a rozumnému uspořádání soutěžních mezilidských vztahů, o něž je záhodno usilovat.

Vedle patentových sdružení a sdružení *know-how* je třeba zmínit též *sdružení výrobců nebo zpracovatelů zboží na určitém území, místě či v určité zemi* ve smyslu ochrany *označení původu* nebo *zeměpisných označení*; a to pokud jde o zvláštní zeměpisné prostředí s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory.

X. ZÁVĚR

Příspěvek si kladl za cíl zahrnout otázku frančizových smluv do oblasti smluv licenčních s důrazem na jejich licenčněprávní základ. Proto bylo nutno věnovat právní pozornost i právní povaze samotné licenční smlouvy. Stalo se tak v kontextu alespoň některých zásad soukromého práva, resp. soukromého práva smluvního, které je na rozdíl od smluv veřejnoprávních nadáno vyšší a širší mírou autonomie stran. Celkově můžeme říci, že otázky franšizových vztahů patří a budou patřit mezi poměrně složité právní vztahy, u nichž je zapotřebí věnovat pozornost i tomu, že nabyvatel frančizy zpravidla bývá tím, kdo je v daném vztahu hospodářsky slabší. Soukromoprávní ochrana potencionálně hospodářsky slabší strany přitom patří mezi stěžejní úlohy soukromého práva je proto výrazně sledována i v současném vývoji evropského smluvního práva. Zapomínat bychom ovšem neměli i na vztahy, řekněme interní, jimiž rozumím vztahy mezi nabyvatelem frančizy a jeho zaměstnanci. I v těchto vztazích to je totiž nabyvatel frančizy, kdo zůstává obvykle slabší stranou, a to z hlediska práva proti nekalé soutěži ze strany nehodného zaměstnance. Tyto otázky se ale již týkají samostatného příspěvku.⁹

⁹ Viz autorův příspěvek *Jak chránit zaměstnavatele před zaměstnanci?*, který vyšel ve sborníku *Ve službách práva*. Praha: Verlag C. H. Beck 2003, s. 223-235. V mírně upravené podobě vydá tentýž nakladatel uvedený příspěvek v *Právních rozhledech* v roce 2004.